

MANAR, del ll. MANDARE 'encarregar, donar una missió', 'confiar (alg. cosa), encomanar'. □ 1.ª doc.: S. XII.

En un doc. del Segre mitjà p. p. MiretS (*AlcM*). «Un ceg --- començà a cridar --- mercé ages a mi! E 5 aquesles companyes --- qui anaven davant N. Seïnor --- dezien-li que ca<l>làs --- e con él començà N. Seïnor a clamar, a forza de cels qui-l manaven calar, N. Séïner li ac mercé», *Homilies*, 4r19. «Dix-li e manñé-li que-m fermàs dret, tres vegades o quatre, per tal quar, e per 10 nat, és de l'eclésia, e o devie fer», «mannà-m R. de Burget que li fermàs dret, e jo dix que no: no-i avia agisad for, qe-m donàs dia ---», en un doc. de la Conca de Tremp, de 1242 (PPujol, *DocVgUrg.*, 8,8, 8.18).

«S'esdevenc que aquell hom hoí en l'Evangeli com 15 Déus manà a hom amar son enemic: aquell hom proposava en son cor de amar aquell hom al qual havia mala volentat», Lluïl (*Merav.* I, § 7, Ag. I, 59). «Un abat del orde Cistell manà a un monge del seu monestir, qui era malalt, que menjàs carn, lo qual monge 20 obeí de continent lo manament de son major», *Recull d'Eximilis* IX, Ag. I, 12. «Vingueren dos patges ab dues antorxes, e digueren a Phelip si li plahia anar a dormir; e ell respòs que faria lo que la senyora Infanta e son germà manarien; e ells digueren que hora 25 era», JoMartorell (*Ag.* I, 359, § 97).

Sovint emprat absolutament, amb l'acc. 'exercir autoritat sobre altri (sense referència a cap cosa manada)', així ja en JRoig: «contente-s ell / del toc e vista, / puy's que conquista / muller tan bella / --- / 30 anau polida / e ben guarnida: / a tots manau, / vós no sirvau, / siau servida», JRoig (*Spill*, 6001); cosa que s'usava com a fórmula, ja llavors, per cloure una carta: en la de JRoig demanant la censura de Mn. Joan Fabra: «Flor de tan alta Senyora / he collit yo com a 35 lec / --- / passau-ne vós la tisora / per ma tela, si no us plau; / de mi, com de fill, manau, / de gràcia us ho deman» (*Spill*, v. 31).

I així resta fins als nostres dies, advertint que avui es construeix altrament, però tampoc com a transitiu; 40 car si bé tractant-se figuradament de donar ordres o exercir una autoritat, en el dicc. Fabra només consta com a tr. («l'amo mana els criats»), aquí podem dir que es tracta d'una construcció absoluta 'comportar-se com a persona atesa' i per tant pot dur complement intro- 45 duint per a: el mateix Pompeu Fabra cloïa una carta que adreçava al meu pare el 27-1-1908 «maneu al vostre antic amic» (igual en dotzenes de cartes enviades pel darrer etc.). Amb l'acc. de 'donar ordres' sovint se substantivava; així en la cançó popular: «una com- 50 panyia ab armes? estarà en el teu manar», «set castells tinc a França: tots són al manar meu». Aquest ús permet prescindir de l'intolerable castellanisme *mando*: car, com observa Careta (p. 254) encertadament, «això faria, si fos (o estigués) al meu manar» és viu i ben 55 preferible a «si estigués al meu mando».

Partint de la noció ja llatina 'donar una missió a algú', el llatí MANDARE prengué, en certs llenguatges romànics, l'acc. d'«enviar a buscar, convocar» (oc. ant. *mandar* «mander, convoquer, citer (en justice)», 60

fr. *mander*, it. *mandare* de vegades = *mandare a chia- mare*) i això es mantenia en els nostres Ss. XIII-XIV tractant-se de les Corts: «en nom de Nós e ab segel novel que-ns fassen fer, que manàssem Cort a Leyda de Cathalans e d'Aragoneses, en la qual fossen l'archabisbe, els bisbes --- els rics hòmens --- e de cada ciutat 10 hòmens ab auctoritat ---», Jaume I (*Cròn.* Ag., p. 19, § 11); això es manté encara a l'Alta Ribagorça, on *manar* no és sols 'comandar' («quero que fa- gues lo que yo te *mano*») sinó també: «cuando en una buena casa de labranza han de amasar tortas u otros postres, encargan a varias mujeres de ello y --- la si- guiente frase: "ya son *manades* totes les dones de la solada" "ya están avisadas todas las mujeres de la hor- nada'», Ferraz, 75-6; acc. que està també a la base de *manater* (infra).

DERIV.: *Manament*: «quan som en tenebres de pecad e de mala voluntad, pregem Nostre Senyor, ab bona fe e ab bones obres, per zo que --- nós entendam la sua paraula e segescam lo seu manament», *Hom.*, 4r23; alguna vegada llavors no és 'ordre, comandament' sinó 'encàrrec, missió': «P. de Beders, per ma- nament de G. d'Aniort hac de nós 50 sols. per un home nostre qui cremà tres cortals», doc. de l'Alt Con- fient de princ. S. XIII (PPujol, *DocVgUrg.*, 7.15); tam- bé en el doc. de 1285-91 que cito a FADIGA (*BABL* VII, 276); veg. supra la cita del *Recull d'Eximilis*; «tornam a parlar de la Emperadriu y de sa germana, perquè estava en qüestió per què Urraca no volia obe- hir lo manament de la Emperadriu ---», *Hist. de Par- tinobles*; «destirar-se per manament del mestre: dis- tringere ligulas iussu praeceptoris», OPou (*ThPu.*, 178); compte, doncs, a no usar mai el castellanisme *mandato*, tan sobrer; hi hagué un cat. ant. *manat* ha- pax del S. XIV.

Manador [*CostTort.*]: 'autoritat popular del regat- ge' val.: a Penàguila m'informà el *manador de àyyes* (1963). +*Manater* ross. ant. 'funcionari municipal': «l'individu chargé de chauffer le four <banal> s'ap- pelait *manaterius* [1287], cat. *manater*, mot que l'on trouve souvent pour désigner un 'employé', dans une acc. générale; c'était le nom que portait le bedeau ou convocateur des confréries, appelé aussi *andador*», Desplanque (*Inv. Arch. Thuir*, p. xxviii).¹ *Manat*, -ada. +*Desmanar* 'contradir', 'rebutjar una ordre' ant.: «li romàs un fiyll patit / --- / e a son par' à amblada / una copa que avia amagada / --- / lo cavaller, quant o ha oït, / fort ne fo en fayllonit; / dix: —Mon linatge és desonrat—. / E amà més que fos negat, / e nós no-l gosam *desmenar* / e menam-lo assí negar» (grafies orientals (*des*)*menar* per *-manar*): «ella a sos amics ha dit / qu'eytal macip és son marit, / que --- / son payre, Dé(u)s l'empar, / lo li féu sertes esposar / —E ja yo non diguera res / si esposat no l'agués, / mas pus mon payre lo-m volc dar, / yo no-l gosé *desmenar*», *Set Savis*, vv. 2868, 3034.

Comanar [mj. S. XI], del ll. vg. COMMANDARE, re- fecció del ll. clàssic COMMENDARE (derivat de MANDARE amb la degradació de la X breu a E, regular en síl·laba tancada quan passa a ser interna) 'encomanar (algú),